

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК

ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

На правах рукопису

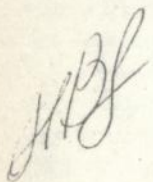
Слівінський Микола Васильович

**ЕФЕКТИВНІСТЬ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ В ПІДСОБНІ
ПРОМИСЛОВІ ПИРОВНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.05 - Економіка, планування,
організація управління народним господарством та
його галузями /сільське господарство/

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1994

Дисертацією в рукопис.

Робота виконана в Інституті аграрної економіки
Української академії аграрних наук

Науковий керівник - кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
КІСІЛЬ Микола Іванович

Офіційні опоненти доктор економічних наук, професор
член-кореспондент УААН
БОРЩЕВСЬКИЙ Петро Прокопович

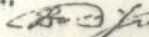
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
КОНОВАЛОВ Іван Васильович

Провідна організація - Кам'янець-Подільський
сільськогосподарський інститут

Захист відбудеться "12" травня 1994 р. о 14⁰⁰ годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.020.06.01. в
Інституті аграрної економіки УААН за адресою:
252022, Київ - 22, МСП, вул. Героїв Оборони, 10.

В дисертацію можна ознайомитись у бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий "11" квітня 1994 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук В.Р.Вільський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність проблеми. Специфічні соціально-економічні особливості сільського господарства обумовлюють об'єктивні передумови для розвитку підсобних промислових виробництв в сільській місцевості. У зв'язку з цим, в багатьох сільсько-господарських підприємствах України функціонують виробничі потужності по переробці сільськогосподарської продукції, виробництву будівельних матеріалів й іншої продукції. Наявність таких виробництв створює сприятливі умови для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, фінансової стійкості підприємств і зростання їх інвестиційної активності. Важливими наслідками діяльності підсобних промислових виробництв є позитивні соціальні результати.

В умовах порушення виробничо-господарських зв'язків між сільськогосподарськими та промисловими підприємствами, а також у зв'язку з процесом формування багатоукладної економіки, загострилась актуальність вирішення питань, пов'язаних з розвитком у сільській місцевості широкої мережі переробних, будівельних, агросервісних та інших промислових виробництв. Для створення нових виробництв необхідні значні капітальні вкладення, ефективність яких залежатиме від спрямування їх на пріоритетних напрямках з метою підвищення прибутковості та скорочення строків окупності вкладень. Тому питання комплексного вивчення економічної та соціальної ефективності капітальних вкладень у підсобні промислові виробництва в сільській місцевості, обґрунтування пріоритетних напрямів і варіантів вкладень, а також розробка пропозицій по методології аналізу ефективності, є досить актуальними, що і зумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Стан дослідження питання. Теоретичне обґрунтування економічної ефективності капітальних вкладень в народне господарство колишнього СРСР здійснено в роботах Г. Абергауза, М. Г. Каротамма, В. Л. Красовського, М. Н. Лойтера, І. А. Ноткіна, С. Г. Струмиліна, Г. Тумаркіна, Т. С. Хачатурова і багатьох інших

економістів. Розвитку теорії, методів і практики вивчення ефективності капітальних вкладень у сільському господарстві присвячені роботи В.Р.Вільського, Р.Л.Бойко, Я.М.Влянкіана, М.Г.Вайнера, О.М.Голованова, І.Й.Дороша, К.І.Єремєєва, А.В.Калінкіної, Ф.К.Каюмова, М.І.Кісіля, Г.М.Підлісецького, С.С.Сергєєва й інших економістів-аграрників. Важливим етапом цих досліджень було опрацювання методичних і практичних підходів до визначення економічної ефективності капітальних вкладень у сільське господарство та їх окремих напрямів.

Проте питання економічної ефективності капітальних вкладень в підсобні промислові виробництва сільськогосподарських підприємств досліджені недостатньо. Серед наявних робіт можна відзначити праці П.П.Ворщевського, І.В.Коновалова, А.Я.Михайлика та інших авторів, присвячених економічній ефективності підсобних промислових виробництв сільськогосподарських підприємств, переважної сільськогосподарської продукції тощо.

Поряд із недостатньою розробленістю питань методології аналізу економічної ефективності капітальних вкладень в підсобні промислові виробництва у сільській місцевості, в умовах переходу до ринку виникли нові вимоги до методології досліджень, пов'язані з підпорядкуванням її цілям підприємницької діяльності. Це стосується, в першу чергу, питань визначення розміру підприємницького ефекту від капітальних вкладень, обґрунтування варіантів і напрямів вкладень при мінімальному ризику підприємця.

Мета і завдання дослідження полягає у комплексному вивченні ефективності капітальних вкладень в підсобні промислові виробництва сільськогосподарських підприємств, розробці методів визначення їх ефективності, обґрунтування пріоритетних напрямів і варіантів вкладень в умовах ринкової економіки.

Для досягнення вказаної мети вирішувалися наступні завдання:

- спираючись на теоретичні положення про кругообіг і обіг капіталу, а також на аналіз літературних джерел, обґрунтувати економічну суть капітальних вкладень, розробити методи визначення їх економічної ефективності в підсобних промислових виробництвах на підставі даних статистичної

звітності;

- визначити обсяги та структуру капіталу, інвестованого в підсобні промислові виробництва;

- розробити пропозиції по визначенню ефекту від капітальних вкладень і використанню показників їх ефективності в умовах ринку;

- дослідити економічну ефективність капітальних вкладень у різні види підсобних промислових виробництв в сільській місцевості;

- обґрунтувати пріоритетні напрями й варіанти капітальних вкладень у підсобні промислові виробництва та шляхи підвищення їх ефективності;

- розробити нормативи капітальних вкладень для створення підсобних промислових виробництв у сільській місцевості.

Предмет . об'єкт дослідження. Предметом дослідження є економічний механізм інвестування розвитку підсобних промислових виробництв у сільській місцевості при переході до ринкових відносин. Об'єктом дослідження обрані внутрішньогосподарські підсобні промислові виробництва колгоспів Хмельницької області та окремі їх спільні підприємства.

Методологія і методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою роботи є основні положення економічної теорії, Закони України про інвестиційну діяльність підприємств і соціально-економічний розвиток агропромислового виробництва. В процесі досліджень вивчалися праці вчених економістів з цих питань, законодавчі акти України про механізм економічної реформи в агропромисловому комплексі, матеріали наукових конференцій і семінарів тощо.

Джерелом інформації для проведення досліджень були річна і статистична звітність, матеріали бухгалтерського обліку колгоспів і їх спільних підприємств, розробки науково-дослідних установ, статистичні щорічники, система норм і нормативів, інші літературні джерела. В розрахунках, обробці матеріалів та економічному аналізі використовувались загальноприйняті методи досліджень.

Наукову новизну досліджень характеризують:

- комплексний підхід до вивчення економічної ефективності капітальних вкладень у підсобні промислові виробництва сільськогосподарських підприємств різних виробничих нап-

рянів;

- обґрунтування економічної суті капітальних вкладень і доцільності використання терміну "інвестований капітал";
- пропозиції щодо визначення ефекту від капітальних вкладень в умовах ринкових відносин;
- показники ефективності інвестованого капіталу, методи та способи їх визначення в умовах ринку;
- нормативи потреби капіталу для інвестування підсобних промислових виробництв у сільській місцевості.

Практичну цінність дисертаційної роботи характеризують пропозиції по пріоритетних напрямках і варіантах капітальних вкладень у підсобні промислові виробництва в сільській місцевості та створення нових виробництв шляхом кооперування.

Апробація результатів досліджень. Окремі положення дисертаційної роботи доповідались на двох науково-практичних конференціях / м.Ставрополь, 1991 р., м.Дніпропетровськ, 1992 р./.

Результати досліджень апробовані в колгоспах Дукаєвецького, Чеміровецького і Ярмолинецького районів Хмельницької області.

Дисертаційна робота розглянута, позитивно оцінена і рекомендована до захисту відділенням ринку засобів виробництва та інвестування Інституту аграрної економіки УААН /березень, 1994 року, м.Київ/

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи висвітлені в 3 наукових працях.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається в вступу, трьох розділів, висновків, описку використаної літератури, який налічує 127 найменувань. Робота викладена на 152 сторінках машинописного тексту, має 42 таблиці.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми та стан її дослідження, визначено мету, предмет та об'єкт дослідження, розглянуто методологію і методику, викладено наукову новизну та практичну цінність дисертаційної роботи, сформульовано основні положення роботи, які виносяться на захист.

В першому розділі - "Економічна суть і методи визначення ефективності капітальних вкладень" - розглянуто соціально-економічну суть капітальних вкладень, їх місце і роль у

розвитку виробництва, розроблено методику визначення обсягів інвестованого капіталу, запропоновано використовувати терміни "грошовий потік" та "інвестований капітал".

У другому розділі - "Аналіз ефективності інвестування підсобних промислових виробництв" розглянуто економічні та соціальні фактори, які впливають на розвиток підсобних промислових виробництв у сільській місцевості, проаналізовано економічну ефективність капіталу, інвестованого в підсобні промислові виробництва, в тому числі в переробку сільсько-господарської продукції, виробництво будівельних матеріалів і промислових товарів.

В третьому розділі - "Розвиток матеріально-технічної бази підсобних промислових виробництв у сільській місцевості" - обґрунтовано пріоритетні напрями капітальних вкладень, нормативи потреби в інвестиціях для розвитку матеріально-технічної бази підсобних промислових виробництв в умовах багатокладної економіки, пропозиції по джерелах фінансування вкладень.

У висновках узагальнено результати дослідження, систематизовано основні висновки та пропозиції щодо визначення обсягів інвестованого капіталу та його ефективності, потреби, пріоритетних напрямів і способів здійснення інвестицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Розробка заходів по підвищенню економічної ефективності капітальних вкладень передбачає необхідність роз'яснення соціальної суті та ролі в процесі виробництва. Вивчення літературних джерел свідчить, що при трактуванні змісту терміну "капітальні вкладення", як соціально-економічної категорії, немає загальноприйнятої точки зору.

Термін "капітальні вкладення", що поширився від тогочасного поняття "вкладення капіталу", використовувався для позначення витрат на формування основних фондів. Уречевлена в основних засобах капітальна вартість функціонує в процесі виробництва тривалий час, не втрачає своєї натурально-уречевленої форми та переноситься на новостворений продукт частинами.

Проте, крім основного фонду постійного капіталу, в процесі підприємницької діяльності створюються фонди оборотного та перемінних капіталів, необхідних для здійснення одного виробничого циклу. Розмір цієї частини капітальної вартості постійно закріплюється в процесі виробництва на протязі послідовних його циклів.

Обіг оборотного капіталу та закріпленої частини заробітної плати є схожим, а аналогічний ефект зумовлюється сукупною дією, що свідчить про доцільність їх спільного аналізу.

Тому в дисертації пропонується комплексний підхід до вивчення обсягів та ефективності сумарних витрат товаровиробників на створення або поповнення основного, оборотного та перемінного капіталу. Замість терміну "капітальні вкладення" більш обгрунтовано було б використовувати поняття "вкладення капіталу", що характеризує вкладення в основні і оборотні фонди та на формування фонду заробітної плати на період одного виробничого циклу. Проте у зв'язку із співвучністю вказаних термінів пропонується ввести категорію "інвестований капітал".

Показник інвестованого капіталу до цього часу не обліковується і не аналізується. Тому в дисертації пропонується розраховувати обсяги інвестованого капіталу на підставі показників річного звіту, статистичної звітності та первинного обліку.

Капітал, інвестований в основні фонди, визначається: для нового будівництва - сумою витрат на придбання обладнання, будівельно-монтажних і налагоджувальних робіт тощо; по діючих підприємствах - за середньорічною вартістю основних фондів; при реконструкції - сумою залишкової вартості основних засобів, наявних на початок реконструкції та вартості робіт по реконструкції.

Капітал, інвестований в оборотний фонд та фонд зарплати одного виробничого циклу, розраховується: при будівництві та реконструкції - сумою річних виробничих витрат без амортизації (визначається шляхом калькуляції витрат з урахуванням змін технології виробництва), розділеною на строк обертання оборотних коштів за рік.

Розрахунками, виконаними запропонованим способом, встановлено, що середньорічні обсяги капіталу, інвестованого в

підсобні промислові виробництва колгоспів Хмельницької області в 1986-1991 рр., становили 94,2 млн.крб., в тому числі на одне підприємство 33-34 тис.крб. Тобто більшість сільськогосподарських підприємств мали достатні фінансові можливості для створення одного або декількох підсобних промислових підприємств. Головними факторами, що стримували цей процес, були труднощі в придбанні обладнання, а найбільше - байдужість і незацікавленість керівників підприємств.

Порівняно із сільським господарством підсобні промислові виробництва колгоспів Хмельницької області відрізняються більш короткими періодами обертання коштів. Дослідженнями встановлено, що строк обертання вкладів в оборотні кошти та фонд оплати праці на підприємствах по виробництву борошна, крупи, олії, ковбасних виробів становить 1 місяць, плодоовочевих консервів - 3 місяці, нерудних будівельних матеріалів, вапна - 1 місяць, будівельної цегли - 3 місяці, промислових тварів - 1 місяць.

Як показали розрахунки, структура капіталу, інвестованого в підсобні промислові виробництва сільськогосподарських підприємств Хмельницької області, за 1986-1991 рр., була такою: 77% становив основний і 23% - оборотний капітал.

Окремі види підсобних промислових виробництв різняться структурою капіталу. Якщо на підприємствах по переробці сільськогосподарської продукції в середньому вони становлять відповідно 71,8 і 28,2%, то при виробництві ковбасних виробів - 36 і 64%, плодоовочевих консервів - 46,4 і 53,6%.

В динаміці спостерігалось зростання питомої ваги оборотного капіталу. Якщо в 1986 р. частка основного і оборотного капіталу складала відповідно 92,2 і 7,8%, то в 1991 р. - 56,9 і 43,1%. Основною причиною цієї тенденції були фактори, що зумовлювали зростання цін на сировину і матеріали, а також підвищення заробітної плати.

Ефективне функціонування виробництва зумовлює необхідність встановлення раціонального співвідношення між основним і оборотним капіталами. Це співвідношення може змінюватися тільки із впровадженням нової технології виробництва, але в будь-якому випадку взаємозв'язок і залежність між ними залишаються постійними.

У сільськогосподарських підприємствах Хмельницької об-

ласті на початок 1993 р. налічувалось 2987 підсобних промислових виробництв. Їх діяльність сприяє розвитку основного виробництва шляхом надання йому певних видів послуг, виготовлення будівельних та інших матеріалів, переробки сільськогосподарської продукції та зменшення її втрат, пом'якшення сезонного характеру використання робочої сили, покращення використання енергетичних та інших ресурсів, а також зміцнення фінансового стану господарств. У структурі виручки від реалізації продукції колгоспів області частка підсобних промислових виробництв займає 3,4%, а в прибутку - 2,9%.

При цьому слід врахувати, що реальні обсяги прибутку від функціонування підсобних промислових виробництв значно вищі, ніж ті, що обліковуються. Значна частина будівельних матеріалів (близько третини), переробної та іншої продукції використовується на внутрішньогосподарські цілі по фактичній собівартості, внаслідок чого підвищується ефективність інших галузей.

Питання методології визначення ефективності капітальних вкладень в умовах ринку досліджені недостатньо. Визначення ефективних напрямів і об'єктів інвестування в сучасних умовах потребує розробки ринкових методів обґрунтування варіантів вкладень, забезпечення їх високої окупності, а в кінцевому підсумку - подолання спаду виробництва та економічної кризи. У зв'язку з цим та виходячи з необхідності дотримання вимог критерію ефективності у вигляді формули "максимум результатів при мінімумі витрат", в дисертації обґрунтовується доцільність визначення ефекту від інвестованого капіталу показником суми (або її приросту) грошового потоку. Суму грошового потоку пропонується визначати на основі даних звітності складанням обсягів прибутку /за мінусом обов'язкових платежів, процентів банку за кредит/ і амортизаційних відрахувань. У разі залучення кредитів грошовий потік зменшується на розмір плати за користування кредитами. У випадках, коли розглядається проект реконструкції діючого підприємства, додатково враховується сума виручки від реалізації старого обладнання за мінусом податків.

Необхідність включення амортизації в суму грошового потоку зумовлюється економічним механізмом обертання капітальної вартості в процесі виробництва та здійснення інвестицій

на просте відтворення основних фондів, інакше рівень показника ефективності буде заниженим.

Аналіз динаміки грошових потоків підсобних промислових виробництв сільськогосподарських підприємств Хмельницької області за 1986-1991 рр., розрахованих на основі запропонованого способу, свідчить про тенденцію збільшення їх обсягів в 7.2 млн.крб. в 1986 р., до 27.1 млн.крб. в 1991 р. Це пояснюється, головним чином, зростанням обсягів промислового виробництва, особливо швейної та інших видів продукції, а також ціновими факторами.

В дисертації обґрунтовується доцільність визначення ефективності інвестованого капіталу за показниками норми його рентабельності або строку окупності. Зазначені показники повніше відповідають вимогам критерію ефективності. Норма рентабельності розраховується процентним відношенням сум грошових потоків до інвестованого капіталу, а строк окупності - оберненою залежністю.

Дослідженням встановлено, що норма рентабельності капіталу, інвестованого в переробку сільськогосподарської продукції в 1986-1991 рр., складає 26,2%, у виробництво будівельних матеріалів - 15,3%, а промислових товарів /швейні вироби/ - 53,3%.

В ринкових умовах зазначені показники ефективності інвестованого капіталу зручні для співставлення грошових потоків, одержаних від підприємницької діяльності, з грошовими потоками, які інвестори могли б одержати, вклавши кошти на депозит банку. Якщо обраний варіант інвестицій забезпечує норму рентабельності на рівні не нижче банківського проценту по депозитних вкладах, варіант вважається ефективним. Розрахунками встановлено, що капітал, інвестований сільськогосподарськими підприємствами в підсобні промислові виробництва, в 1986-1991 рр. був рентабельним /табл.1/.

Норма рентабельності капіталу в динаміці мала загальну тенденцію до зростання.

При низьких банківських процентах по депозитних вкладах в 1986-1991 рр. сільськогосподарським підприємствам було вигідно інвестувати розвиток підсобних промислових виробництв.

Таблиця 1

Ефективність капіталу, інвестованого в підсобні промислові виробництва сільськогосподарських підприємств Хмельницької області, 1986-1991 рр.

Роки	Норма рентабельності капіталу, %	Ставка банку на депозити, %
1986	8,9	1,0
1987	10,4	1,0
1988	13,3	1,0
1989	13,1	1,0
1990	13,0	1,5
1991	18,4	1,7

З 1992 р. зазначена тенденція набула протилежного характеру. Внаслідок стрімкого зростання банківських процентів по депозитних вкладах і відносно стабільного рівня норми рентабельності капіталу, які становили в 1993 р. відповідно 200-250% і 25,6%, вкладати кошти в підсобні промислові виробництва стало не вигідно.

Соціальна ефективність інвестованого капіталу опосереднюється через механізм використання прибутку, який є головним джерелом фінансування фонду соціального розвитку. Вона характеризується економічним ефектом, який після здійснення інвестицій буде одержано та використано на соціальні потреби. Праця на підсобних промислових підприємствах є більш привабливою для сільського населення, про що свідчать дані плинності кадрів. Якщо протягом 1986-1993 рр. із сільськогосподарського виробництва звільнилося 22,3% колгоспників, то загальна чисельність працівників підсобних промислових підприємств скоротилася лише на 3,2% (7 тис. чол.), тобто розвиток підсобних промислових виробництв у сільській місцевості стримує темпи міграції населення, що сприяє вирішенню однієї з найгостріших соціальних проблем.

Розвиток підсобних промислових виробництв у сільській місцевості пов'язаний із здійсненням інвестицій в реконструкцію, розширення, технічне переозброєння і нове

будівництво. Основним джерелом інвестицій на ці цілі в умовах ринку можуть бути власні та залучені кошти підприємств і організацій, а також приватних осіб. Вибір варіантів вкладень здійснюється ними переважно з метою одержання прибутку.

При виборі варіанту інвестування інвесторам доцільно орієнтуватись на показник норми рентабельності капіталу. Аналізом встановлено, що в 1986-1991 рр. найбільш ефективними були вкладення у виробництво промислових товарів. Середній рівень ефективності інвестованого капіталу досягається у переробці сільськогосподарської продукції і дещо нижчий у виробництві будівельних матеріалів.

Вибір конкретного варіанту вкладень потребує комплексного аналізу, враховуючого наявність сировини, робочої сили, а також ринку збуту виробленої продукції. Комплексний аналіз дозволяє визначити максимально можливий обсяг виробництва продукції, її собівартість і ціну реалізації. Аналізом цих показників і норми рентабельності капіталу визначається найбільш ефективний варіант розміщення інвестицій. Дослідженням встановлено, що інвестування підсобних промислових виробництв у сільській місцевості доцільно здійснювати пріоритетно в переробку сільськогосподарської продукції, виробництво будівельних матеріалів і промислових товарів.

З метою скорочення трудомісткості розрахунків по вибору об'єктів інвестування в процесі досліджень розроблені нормативи потреби капіталу для інвестування об'єктів підсобних промислових виробництв у сільській місцевості. Нормативи включають сукупність інвестиційних витрат як в основні, так і в оборотні фонди і фонду заробітної плати, які необхідні для одного повного виробничого циклу.

При обґрунтуванні нормативів враховувалась можливість їх практичного використання рівноміртними інвесторами в умовах формування багатокладної економіки та інфляції. З цією метою нормативи визначались у вартісному виразі в розрахунку на одиницю потужності по переліку найбільш придатних для сільської місцевості видів об'єктів, їх потужності та технології виробництва.

За одиницю виміру вартості інвестиційних витрат прийнято найбільш поширену валюту - долар США, перерахунки у яку вітчизняної грошової одиниці здійснено за комерційним курсом

станом на початок 1994 р. в урахуванням використання вітчизняного обладнання /табл. 2/.

Таблиця 2
 Нормативи потреби інвестицій для створення підсобних промислових виробництв у сільській місцевості

Види виробництв	Потреба в інвестованому капіталі-всього \$ США	в т.ч.	
		основний	оборотний
1	2	3	4

Млини по виробництву борошна продуктивністю 0.8-1.0 т за годину:

- на 1т борошна	43	41	3
- в середньому на один млин	1400	1200	200

Крупорушки продуктивністю 0.5-0.6 т за годину:

- на 1 т крупи	6	4	2
- в середньому на одну крупорушку	940	620	320

Цехи по виробництву олії продуктивністю 0.4-0.5 т за годину:

- на 1 т продукції	50	38	12
- в середньому на один цех	3400	2580	820

Консервні заводи по виробництву плодовоовочевих консервів, продуктивністю 310-320 тис.умов.банок на рік:

- на тис.умов.банок.	170	75	96
- в середньому на один завод	53000	23000	30000

1	2	3	4
---	---	---	---

Ковбасні цехи продуктивністю

0,8-1,0 т ковбасних виробів за зміну:

- на 1 т продукції

180 65 115

- в середньому на один цех

39000 14000 25000

Цегельні заводи по виробництву

будівельної керамічної цегли

продуктивністю 2,5-3,0 млн.штук

на рік:

- на 1 тис.штук умовної цегли

22 19 3

- на один завод

60000 52000 8000

Цехи по виробництву будівельного

вапна продуктивністю

1,6-2,0 тис.т на рік:

- на 1 т вапна

2.9 2.5 0.4

- на один цех

4900 4200 700

Кар'єри по добуванню нерудних

будівельних матеріалів про-

дуктивністю 11-12 тис.м3 на рік:

- на 1м3

0,16 0,12 0,04

- на один кар'єр

1800 1400 400

При розробці нормативів використані дані проектно-кошторисної документації для типових та індивідуальних проектів, ринкової вартості обладнання та матеріалів, а також різні норми і нормативи.

Розроблені нормативи потреби капіталу для інвестування підсобних промислових виробництв у сільській місцевості можуть бути використані при визначенні варіантів вкладень і їх ефективності, плануванні інвестиційної діяльності на перспективу, а також при прийнятті інших господарських рішень.

Аналіз фінансового стану сільськогосподарських підприєм-

емств Хмельницької області, основних потенційних інвесторів у сільській місцевості свідчить про їх обмежені можливості розвитку власних підсобних промислових виробництв. Тому оновлення діючого на цих підприємствах обладнання, впровадження більш досконалих технологій і створення нових потужностей у найближчій перспективі можливі лише шляхом кооперування і спільної діяльності.

Основною передумовою, зумовлюючою необхідність кооперування, є відсутність фінансових і матеріальних можливостей для створення добре забезпеченого в технологічному плані виробництва. Не кожне сільськогосподарське підприємство здатне забезпечити діяльність об'єктів по переробці сільськогосподарської продукції достатньою кількістю сировини. При цьому важливе значення має фактор залучення трудових ресурсів, наявність кваліфікованих робітників тощо. Доцільність кооперування у кожному конкретному випадку визначається потребами інвесторів, реалізація яких з тих чи інших причин не під силу одному з них.

Досвід окремих підприємств Хмельницької області свідчить про наявність значних резервів у збільшенні обсягів переробки сільськогосподарської продукції та виробництва будівельних матеріалів. Так, за рішенням Ради колгоспів Дунаєвського району, ними в 1986 р. було викуплено два збиткових плодоовочевих цехи, на базі яких створене спільне підприємство потужністю 800-900 тис. умовних банок плодоовочевих консервів і 900-950 тонн плодовоягідного пюре. Середньорічна чисельність обслуговуючого персоналу 32 працівника.

Стартовий капітал підприємства дорівнював 374,9 тис.крб. в тому числі 237,4 тис.крб. основного капіталу і 137,5 тис.крб. оборотних коштів. В процесі функціонування підприємства загальна сума його грошового потоку становила 2164 тис.крб., середня норма рентабельності капіталу - 96,2%, а строк окупності інвестованого капіталу - дещо більше року.

З метою покращення забезпечення колгоспів будівельною цеглою в Теофіпольському районі збудовано міжгосподарський цегельний завод істужністю 10 млн. штук умовної цегли в рік. Обсяг капіталу, інвестованого колгоспами району на ці цілі, складає 964 тис. крб., в тому числі 94,7% припадало на ос-

новий капітал. При середньорічній нормі рентабельності капіталу в 1986-1991 рр. 15,6% строк його окупності становив 7 років. Водночас середній строк окупності капіталу, інвестованого в колгоспні цегельні заводи області, становить 10 років, що свідчить про перевагу кооперативної форми господарювання.

При виборі напрямків промислової діяльності слід надавати першочергове значення можливості використання місцевої сировини.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Капітальні вкладення слід розглядати як сукупність витрат на відтворення основного, оборотного і перемінного капіталів, а для їх позначення використовувати термін "інвестований капітал."

В структурі капіталу, інвестованого в підсобні промислові виробництва досліджуваних колгоспів, основний капітал складає 77%, а оборотний - 23%. В динаміці мала місце тенденція зниження питомої ваги основного капіталу, що пояснюється ціновими факторами і зниженням зацікавленості в інвестуванні капіталоемких проектів.

2. Існуюча методологія визначення економічної ефективності капітальних вкладень не відповідає вимогам ринкової економіки. У зв'язку з чим пропонується:

- ефект від інвестованого капіталу, - об'єм (або приріст) грошового потоку - розраховувати як суму прибутку /за мінусом обов'язкових платежів процентів банку за кредит/, амортизаційних відрахувань і виручки від реалізації старого обладнання;

- при визначенні ефективності інвестованого капіталу використовувались показники норми рентабельності капіталу, яку необхідно розраховувати як процентне співвідношення суми грошового потоку та інвестованого капіталу;

- вибір варіантів інвестування здійснювати шляхом співставлення норми рентабельності капіталу в процентом комерційних банків на депозит, пріоритетним вважати варіант, що має більш високу норму рентабельності при мінімальному ризику втрати прибутку та інвестицій.

3. Інвестиції у підсобні галузі порівняно в сільськогосподарським виробництвом забезпечують вищу віддачу. Середній строк окупності 8-9 років.

Крім економічного ефекту, розвиток підсобних промислових виробництв у колгоспах області зумовлював соціальний ефект, який характеризується скороченням плинності кадрів (у 4-5 разів), пом'якшанні сезонності виробництва, зменшенням втрат сільськогосподарської продукції, покращенням забезпеченості будівельними та іншими матеріалами.

4. Найбільш ефективними були інвестиції у виробництво промислових товарів, переробку сільськогосподарської продукції, виробництво будівельних матеріалів. Норма рентабельності складала відповідно 53,3%, 26,2%, 15,3%. Проте в умовах не обгрунтовано завищених процентних ставок банків інвестиційні вкладення у сільське господарство, в тому числі і підсобні промислові виробництва, є не вигідними.

5. За умов набуття економічної стабільності, пріоритетними для сільської місцевості є інвестиції в:

- переробку сільськогосподарської продукції - млини продуктивністю 0,8-1,0 т борошна за годину чисельністю обслуговуючого персоналу 1-2 чол., консервні заводи продуктивністю 310-320 тис. умовних банок в рік і чисельністю 14-15 чол., крупорушки продуктивністю 0,5-0,6 т крупи за годину і чисельністю 1-2 чол., цехи по виробництву олії потужністю 0,4-0,5 т за годину і чисельністю 5-6 чол., ковбасні цехи продуктивністю 0,8-1,0 т ковбасних виробів за зміну і чисельністю 9-10 чол.;

- виробництво будівельних матеріалів - ка'рери по видобутку нерудних будівельних матеріалів середньорічною потужністю 11-12 тис. м³ і чисельністю 2-3 чол., цегельні заводи середньорічною продуктивністю 2,5-3,0 млн. штук умовної цегли чисельністю 25-30 чол., цехи по виробництву будівельного вална продуктивністю 1,6-2,0 тис. т за рік чисельністю 5-6 чол.;

- виробництво промислових товарів - швейні цехи чисельністю 23-24 чол. працюючих.

6. При визначенні варіантів інвестування доцільно використовувати обгрунтовані в дисертації нормативи, які наведено в табл. 2.

7. У зв'язку із сучасними несприятливими для сільської місцевості умовами залучення зовнішніх інвестицій, головним джерелом фінансування підсобних промислових виробництв є кошти сільських товаровиробників. Проте фінансові можливості більшості потенційних сільських інвесторів обмежені. Тому будівництво, реконструкцію і технологічне переобладнання діючих підсобних промислових виробництв та впровадження більш досконалих технологій в найближчій перспективі доцільно здійснювати шляхом кооперування і спільної діяльності колгоспів, фермерських /селянських/ господарств, особистих підсобних господарств й інших інвесторів.

Основні положення дисертації викладено в наступних роботах:

1. Слівінський М.В. Ефективність капітальних вкладень в підсобні промислові виробництва сільськогосподарських підприємств. - В зб.: Вклад молодих вчених та фахівців у науково-технічний прогрес сільськогосподарського виробництва. - Ставрополь: 1991. - с.199-200 (рос. мовою).

2. Слівінський М.В. Розвиток підсобних промислових виробництв у сільській місцевості в умовах ринку. - В зб.: Ринкові перетворення аграрного виробництва і реформування відносин власності, форм господарювання та економічного механізму їх функціонування. - Дніпропетровськ: - 1992. с.68 (рос. мовою).

3. Слівінський М.В. Визначення ефективності капітальних вкладень. - В зб.: Сучасний стан та проблеми розвитку економічної науки в Україні. - Тернопіль: 1993. - с.152.

Підписано до друку "8" *квітень* 1994р. Формат 60x84 1/16
Папір друк. Обл.-видарк. 1. Ум. друк. арк. 1,6. Тираж 100.
Зам. 61. ДОП Інституту аграрної економіки УААН. 252127
Київ-127, вул. Героїв Оборони, 8.

AB 29.665

AB 29.665